

övre delen av rambandet och svänger något nedanför mitten på högra sidan in mot stenyttans centrum; den går under sin egen hals och avslutas med en spiral nedanför den nedre korsarmen. Det är denna slinga, som bär huvuddelen av inskriften. Det andra rundjuret är betydligt enklare. Det har ett ynkligt litet huvud t. v. om nedre korsarmen, böjer av åt vänster och nedåt och bildar den nedre delen av rambandet. Strax ovanför mitten på h. sidan svänger det inåt och avslutas med en spiralformigt upprullad stjärt. Endast början och slutet av denna runkropp är inskriftbärande. Där de båda rundjuren mötas, på högra och vänstra sidan, äro deras konturlinjer dragna över varandra. Det förefaller nästan, som om ristaren har föreställt sig deras kroppar som glasaktigt genomskinliga. Från det större rundjurets huvud utgår en lång nackflik, som verkar mycket löst påsatt. Fliken ligger helt och hållet bakom de korsande runslingorna och binder sålunda ej samman dessa, vilket annars vanligen är ett sådant ornaments uppgift. Ännu mera löst i luften hänger ett litet ornament, som är lagt under huvudslingan, ej långt från dess spiralformiga avslutning; det imiterar säkert en fot men har alldeles ingen organisk funktion, icke ens på ett stiliserat fantasidjur. Korset är enkelt men intressant, alldenstund kors av denna typ icke äro särskilt vanliga på uppländska runstenar. Det förekommer bl. a. på U 479.

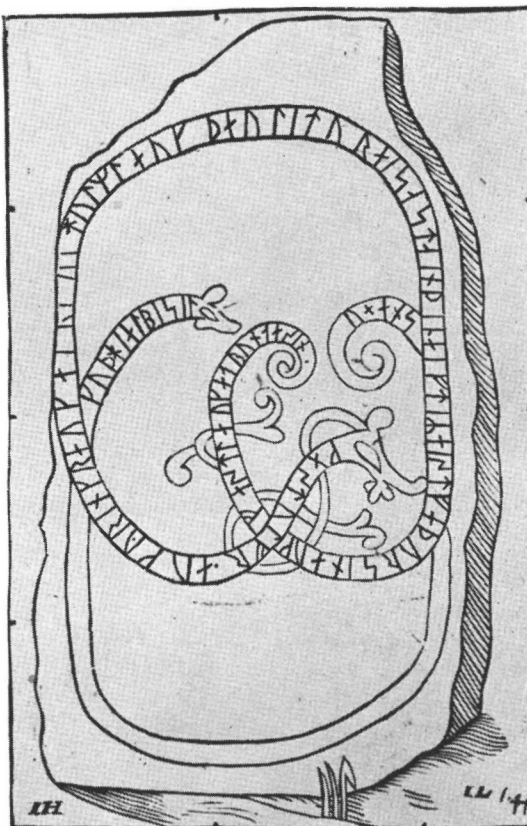

Fig. 175. U 461. Torslunda, Haga sn.
Efter B 323.

Inskriften är, i betraktande av den oförmåga, som ristaren utvisar i ornamentiken, rätt väl disponerad. Huvuddelen har fått plats i det övre rundjuret, som därmed blivit fyllt med runor från huvud till stjärt. Återstoden — **kup hialbi silu hans** — står tvärs över stenen, inom de delar av det nedre rundjuret, som befinna sig innanför rambanden. Större delen av denna runslinga är alltså tom, något som säkerligen varje skicklig runristare skulle ha ansett stötande och undvikit.

Torslunda, Haga sn.

Mitt emot U 461, på södra sidan av infartsvägen, står en runsten, som är hitflyttad från Husby, Markims sn. Se U 327.

462. Prästgården, Vassunda sn.

Pl. 84.

Litteratur: B 325, L 19. J. Bureus, Runakänslans läraspan (1599), Fa 6 s. 43 n:r 13, s. 50 n:r 13 (Bureus' egen uppteckning), Fa 5 n:r 417, Fa 1 s. 94, Fa 10: 2 n:r 5; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 182—183; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 2, s. 179, 420, 643, Acta Literaria Sveciae, Vol. 3 (1730), s. 97; UFT h. 1 (1871), s. 75; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 106, Anteckningar 1915 (ATA); O. v. Friesen i UFT h. 37 (1922—23), s. 43.

Äldre avbildningar: Bureus, kopparstick (två olika, det ena på runtavlan 1599, i Fa 10: 2 och i Fa 5, det andra i Ff 6 bl. 170 b); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 325); Brate foto 1915 (ATA).

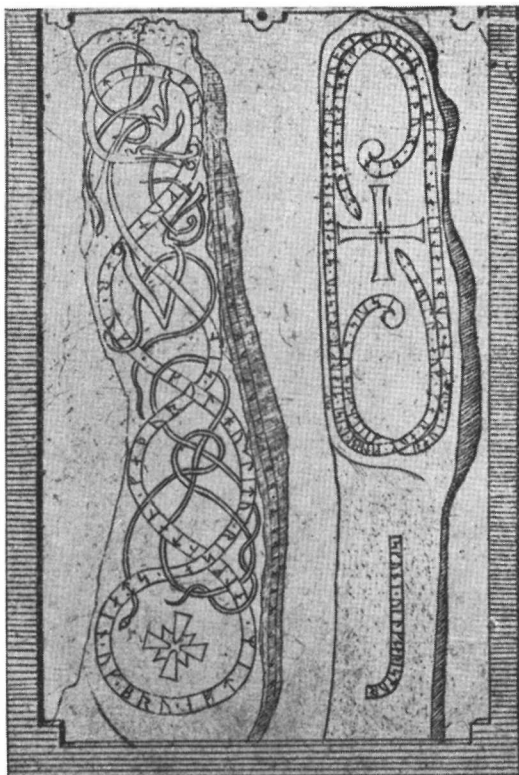

Fig. 176. U 462. Prästgården, Vassunda sn.
Efter kopparstick av Bureus 1599, i förstoring.

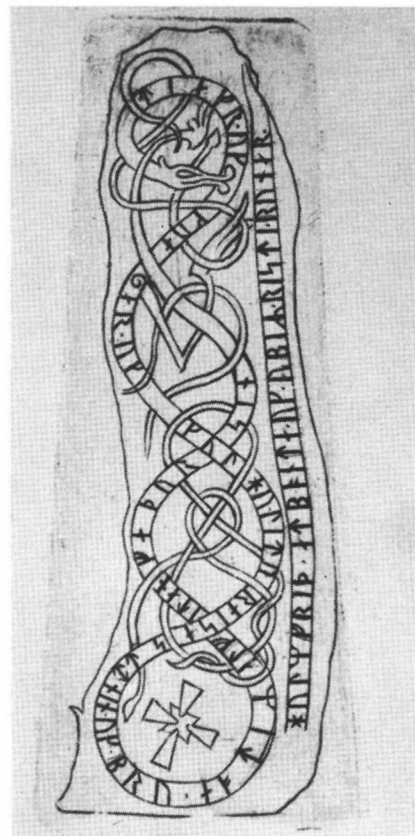

Fig. 177. U 462. Prästgården, Vassunda sn.
Efter kopparstick av Bureus.

Runstenen var känd av Bureus, som avbildar den redan på sin runtavla år 1599. Platsen uppger han vara »Vidh Vassunda Prästegård» (F a 10: 2, F a 6). — I *Ransakningarna* meddelas, att det finnes »Een Runsteen på Prästegårdz Tompten med Vthugna bokstäfwer på». Med en annan hand (troligen Hadorph) är tillagt: »Dito en till i gierdet.» Denna anteckning avser utan tvivel U 474, som står Ö om prästgården, nära gränsen mellan Vassunda och Knivsta socknar. Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* har påskriften: »Wassunda Prästegård på ättehögen» (B 325: »Prästegården», L 19: »Prestgården»). Därjämte finnes följande anteckning: »Wid Wad-sunda Prästegård på höga backen åfvan landzwägen, står en hög Runsteen upreester, hafvandes skriffit på två sijdor.» — O. Celsius har undersökt stenen två gånger, den 31 aug. 1727 och den 25 maj 1728. Den fanns vid »Vassunda Prästgård ut på backen, en lång smal sten». I *Acta Literaria* 1730: »In Paroecia Wassunda, ad villam Pastoris.» Runstenen finnes icke i Dybecks samlingar och var tydligen då förkommen. År 1909 fick Brate meddelande om att en runsten låg i grunden till golvet i prästgårdens loge på insidan av norra väggen. År 1914 blev den på Vitterhetsakademiens bekostnad framtagen och, sedan en del av toppstycket anträffats på ett annat ställe i grunden till logen, lagad och rest på gårdsplanen N om prästgården, mitt framför huvudingången.

Grå granit. Höjd 2,15 m., bredd 0,70 m. Ett vackert stenblock med tämligen jämn yta. Stenen är tyvärr svårt skadad. Upptill saknas ett toppstycke, som har utgjort ungefär $\frac{1}{3}$ av hela stenen. Den ursprungliga höjden har (enligt träsnittet i *Bautil*) varit omkring 3,20 m. Vad som nu finns i behåll är två stycken, som ha blivit med cement hopfästa. Nedtill på högra sidan har ett stycke blivit bortslaget, varigenom några runor ha gått förlorade.

Ristningen på den höga och smala framsidan består huvudsakligen av en ormkropp som i vågformiga rörelser ringlar sig först uppifrån nedåt och sedan efter en rund ögla nederst på stenen åter nedifrån uppåt mot stenens topp, där sålunda huvud och stjärt ligga nära varandra. Inskriften börjar högst upp i rundjurets stjärt och följer sedan kroppens vindlingar nedåt och tillbaka uppåt mot huvudet. Innanför öglan nedtill finnes ett kors. Inskriften fortsätter på stenens högra smalsida i ett enkelt band nedifrån uppåt. Denna sidas bredd är 0,20—0,30 m. — Ristningen är tydlig och väl bevarad.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter äldre källor):

A: [tierfr · uk kunar · a]uk · kulhu [·] litu · risa · stain · uk · bru · eftir · alfntan × fapur sin

B: [hu]lmfrip · at · bonta · uk · ybir · ris[ti run]

Diarfr ok Gunnarr ok Gulløy letu reisa stæin ok bro æftir Halfdan, faður sinn, Holmfridð at bonda. Ok Öpir risti run[ar].

»Djärv och Gunnar och Gullö läto resa stenen och [göra] bron efter Halvdan, sin fader, Holmfrid efter [sin] man. Och Öpir ristade runorna.»

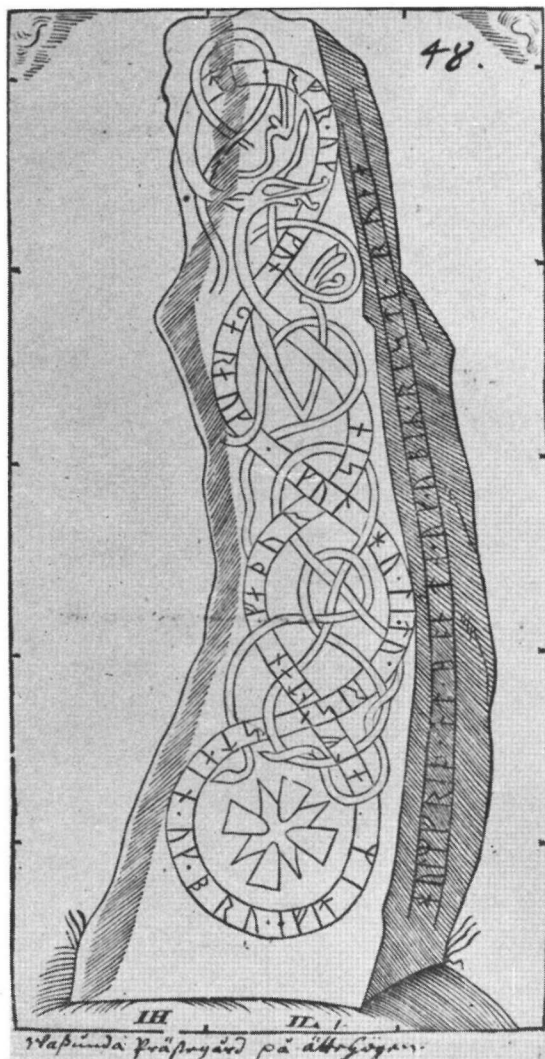

Fig. 178. U 462. Prästgården, Vassunda sn.
Efter B 325.

35—45272 Upplands runinskrifter.

Till läsningen: Av 15 u finns endast övre delen med vinkeln mellan hst och bst i behåll. Alla runorna i 17—21 kulhu äro fullt säkra. Efter 21 u finns nu intet sk, men stenyntan är här skadad. 23, 27 i är icke stunget. 31 t har bst i båda ändarna av hst. 40 e har en rund prick t. h. om hst. 48, 51, 59, 72 n ha bst endast på ena sidan av hst; likaså 74 a, 71 o och 73 t. På h. sidan av hst i 73 t har aldrig någon bst funnits. Intet sk efter 56 r och 59 n. — Av 62 l finns endast bst i behåll. Nedre delen av bst i 75 u är bortslagen. 77 y är sannolikt stunget, men pricken är grund och ej fullt säker.

Bureus (F a 6): tierfr + uk + kunar · uk kulhu · litu · risa · stain + uk · bru · eftir + alfntan + fapur · sin hulmfrip at bonta uk ybir risti run. — Hadorph och Leitz (B 325): tierfr · uk kunar auk · kulhu · litu · risa · stain · uk · bru · eftir alfntan · fapur sin hulmfrip · at · bonta · uk · ubir · risti · runa. — Celsius: tierfr · uk · kunar · auk · kulhu litu · risa · stain · uk bru · eftir · alfntan · fapur sin hulm + frip · at · bonta · uk · ybir · risti run. Celsius har före sitt andra besök (1728) antecknat följande att särskilt observera: »vide adhuc annon sit tierfr. item annon quidnam sit post run». Och han har vid sin revision av inskriften antecknat: »est tierfr. nihil est post run». Den runa a, som tillägges i B 325 efter 88 n, är sålunda felaktig. — Brate: 77 u.

Om namnet *Diarfr* se U 70, om *Halfdan* Sö 188 och E. Wessén, *De nordiska folkstammarna i Beowulf* (1927), s. 46. Om *Holmfrid(r)* se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 105. — 17—21 kulhu kan möjligen återge ett kvinnonamn *Gulløy*. 20 h kan vara en felristning för a, sålunda kulau. Samma namn torde föreligga i inskriften U 489, L 570 Morby, Lagga sn

khulu (eller **khulau**). Det synes f. ö. icke vara känt. S. Bugge (*Runverser* s. 77) tänker sig i stället, att 17—21 **kulhu** är en felristning för **kuluh**, vilket väl skulle återge namnet *Gullaug* Gullög.

Med formen **alfntan**, med ett **n** inskjutet mellan **f** och **t**, jämför **halfntan** på den ävenledes av Öpir ristade runstenen U 229.

Ristningen 1—6 **tierfr** kan anses säkerställd genom Celsius' bestämda uppgifter. Med **ie** förekommer namnet även i en annan inskrift, L 132 Bälinge kyrka (**tierf**, ack.). Brytningsdiftongen tecknas i runinskrifterna någon gång **ie**. Uttalet har sannolikt varierat något, vilket kunnat ge anledning till en vacklan i beteckningssättet. Se *Södermanlands runinskrifter*, s. 183 med där cit. litt.

U 462 är signerad av Öpir. Det är den enda runsten, som Öpir har ristat i Ärlinghundra hd. Han använder sitt välkända mönster, med runslingan lagd i ringar, och har skickligt anpassat detta efter stenens långsmala form. Stilen erinrar i någon mån om Fots, på de närbelägna runristningarna i Ala (U 463), Skrämså (U 460) och Näsby (U 454), men å andra sidan är en jämförelse mellan särskilt U 455 och U 462 mycket lärorik i fråga om de karakteristiska olikheterna mellan de båda ristarna, såväl i fråga om inskrift som ornamentik.

I sista ordet ha två runor blivit utelämnade: **run** i stället för **runar**. Det är en hos Öpir flera gånger förekommande förkortning; se U 262.

Prästgården, Vassunda sn.

På Vickeby ägor i Knivsta sn står en runsten (U 474), helt nära gränsen till Vassunda prästgårds ägor. Man kommer lättast fram till platsen från Vassunda prästgård, som är närmaste bebyggelsen. Stenen har därför i äldre källor (L 20, D 2: 227) förts till Vassunda sn.

Tre kopparbleck med runor ha år 1935 blivit funna i en grav på Vassunda prästgårds mark (se A. Nordén i *VHAAkad:s Handlingar*, del 55, 1943, s. 177 f.). Inskrifterna komma att behandlas i en senare del ur detta arbete.

463. Ala, Vassunda sn.

Pl. 82.

Litteratur: B 324, L 21, D 2: 228. J. Bureus, *Monumenta Sveo-Gothica Hactenus Exsculpta* (1624), n:r 33 (Fa 10: 1 n:r 33), Fa 6 s. 43 n:r 17 (Bureus' egen uppteckning), Fa 5 n:r 419, Fa 1 s. 95; O. Verelius, *Manuductio ad Runographiam Svecanum* (1675), s. 42; J. Peringskiöld, *Monumenta* 2, bl. 183; P. Dijkman, *Historiske Anmärkningar* (1723), s. 41; O. Celsius, *Svenska runstenar* (Fm 60) 1, s. 190; UFT h. 1 (1871), s. 76; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 97, *Anteckningar 1914* (ATA); *Handlingar i ATA* 1921.

Äldre avbildningar: Bureus, träsnitt (i *Monumenta Sveo-Gothica*, Fa 5, Fa 10: 1; O. Verelius, *Manuductio*); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 324); O. Rudbeck, träsnitt (i: *Rudbecks Atlantica*, 3, 1698, s. 20 fig. 18; Dybeck a. a.; Brate foto 1914 (ATA).

Runstenen står rest 150 m. S om mangårdsbyggnaden i Ala, i östra kanten av en liten kulle, omkring 30 m. från Garnsvikens strand. Gravhögar och stensättningar finnas i närheten. — Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Sigtuna».

Runstenen fanns enligt Bureus (Fa 6) »I Ähla giärde i Wassunda» (Fa 5: »Ala», Fa 10: 1 »Widh Ala»). — Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* har påskriften »Ala i Wassunda Sochn» (B 324 och L 21: »Ala»). Dessutom meddelas: »Ala Runsten i Wassunda, står på en ättewall, dher åtskillige högar och med sten kringlagde grafwar finnas.» — Celsius har själv icke sett inskriften. — Dybeck uppger, att »denne runsten ligger nära trädgården, i gärdet». Ett stycke nedtill var nu avslaget, med ungefär halva korset. — Brate fann stenen på samma plats, ligande »på östra kanten av en liten backe straxt söder om trädgården vid Ala». Av allt att döma är detta också stenens ursprungliga plats. Den restes här under sommaren 1940. Ristningen är vänd mot Ö, sålunda mot Garnsviken.